

COVID-19 DÖNEMİNDE İŞSİZLİK SİGORTASI FONU: İŞSİZE VE İŞÇİYE DERMAN OLAMAYAN FON

- İŞSİZLİK SİGORTASI FONU SALGINDA DA İŞVERENLERE ÇALIŞTI!
- İŞVERENLER KAŞIKLA VERDİ KEPÇEYLE ALDI!
- İŞVERENLERE, İŞÇİLERE YAPILAN NAKDİ ÜCRET DESTEĞİ ÖDEMELERİNİN 3 KATI TEŞVİK ÖDEMESİ YAPILDI!
- FON SALGIN DÖNEMİNDE İŞVERENLERE 18 MİLYAR TL AKTARDI!
- İŞSİZLERİN YÜZDE 94'Ü İŞSİZLİK SİGORTASINDAN FAYDALANAMIYOR!

14 OCAK 2021

COVID-19 DÖNEMİNDE İŞSİZLİK SİGORTASI FONU RAPORU

Ocak 2021

Bu araştırma **Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi (DiSK-AR)** tarafından hazırlanmış ve **14 Ocak 2021** tarihinde kamuoyuna sunulmuştur.

Araştırma DiSK-AR kaynak gösterilerek kullanılabilir.

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

Adres: Dikilitaş Mahallesi Eren Sokak No: 4 Beşiktaş, İstanbul

Tel: (0212) 291 00 05 – 291 00 06 – 258 19 66 – 258 19 67

Faks: (0212) 240 42 09 ve (0212) 296 91 24

GSM: (0533) 276 47 23

DiSK Web: www.disk.org.tr

DiSK-AR Web: arastirma.disk.org.tr

DiSK-AR e-posta: diskar@disk.org.tr

DiSK-AR Twitter: @disk_arastirma

DiSK sosyal medya: (Facebook, Twitter, Instagram): @diskinsesi

GİRİŞ: İŞSİZLİK SİGORTASI FONU SALGINDA DA İŞVERENLERE ÇALIŞTI

Covid-19 salgınının en ciddi toplumsal tahribatı işsizlik ve gelir kaybı olmaya devam ediyor. Salgın ve krizin etkisi nedeniyle ekonomi yeni iş yaratamıyor, istihdam azalıyor, işletmeler kapanıyor veya üretime ara veriyor. Sigortalı işçiler ücretsiz izne çıkarılıyor. Dolayısıyla Covid-19'un yarattığı derin toplumsal tahribatla birlikte **İşsizlik Sigortası Fonu (İSF)** daha da yaşamsal hale geliyor. İSF sigortalı işçilerin salgına karşı korunmasında temel araçlardan biri.

Ancak **İşsizlik Sigortası Fonu'nun Covid-19 ile mücadele sürecinde etkin ve işçi lehine kullanıldığını söylemek mümkün değil.** Bu raporda İŞKUR'un Aralık 2020 verileri esas alınarak İşsizlik Sigortası Fonu'nun Covid-19 döneminde nasıl kullanıldığı ortaya konacaktır.

İşçileri salgının etkisinden korumak amacıyla İSF'nin kullanımı Mart 2020'den itibaren gündeme gelmeye başladı. 26 Mart 2020 tarihli ve 7226 sayılı Yasa ile 4447 sayılı Kanun'a geçici maddeler eklenerek kısa çalışma ödeneğinden yararlanma koşulları esnetilmiştir.

17 Nisan 2020'de Resmî Gazete'de yayımlanan yasa değişikliği ile işverenlerin işçileri zorunlu ücretsiz izne çıkarmasına olanak tanındı ve ücretsiz izne çıkarılan işçilere İSF'den nakdi ücret desteği ödenmesi kararlaştırıldı. İşçilere ödenecek nakdi ücret desteği günlük 39,24 TL, aylık net 1.168 TL olarak saptandı.

Öte yandan 17 Nisan 2020 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 7244 sayılı Yasa ile işten çıkarma yasağı uygulaması nedeniyle salgın döneminden İSF'den yapılan işsizlik ödeneği uygulaması sınırlı düzeyde kaldı. İSF'den salgın döneminde esas olarak kısa çalışma ödeneği ve nakdi ücret desteği yapıldı.

Salgın döneminde ücretsiz izne çıkarılan 2,3 milyon işçiye toplam olarak 6,5 milyar TL ödeme yapıldı. Ancak çarpıcı olan 2020 yılı içinde işverenlere bu miktarın 3 katı tutarında, 18 milyar TL destek ve teşvik ödemesi yapılmasıdır. 2020 yılında İSF yine işveren destek fonu olarak kullanılmaya devam etti.

İŞSİZLİK SİGORTASI FONU KAYNAKLARI NASIL KULLANILIYOR?

Temel amacı işsizlik sigortası ödemeleri ve işsiz kalanların yeniden işe kazandırılması olan İşsizlik Sigortası Fonu'nun son yıllarda adeta bir işveren destek fonuna dönüştüğü ve amacı dışında kullanıldığı biliniyor. Son yıllarda yapılan çeşitli düzenlemelerle Fon'un giderleri ilgisiz konularla çeşitlendirildi. Bu nedenle İşsizlik Sigortası Fonu giderleri içinde işsize ödenen pay azaldı ve amaç dışı bir biçimde işverenlere teşvik ve destek kapsamı altında kaynak aktarımı devasa boyutlara ulaştı. Bu tablo 2020'de salgın koşullarında da devam etti.

2020 yılında Fon'un toplam gelirleri bir önceki yıla göre 2,1 milyar TL azalarak 40,4 milyar TL'den 38,3 milyar TL'ye geriledi. İşsizlik sigortası fonuna işçilerden yüzde 1 ve işverenlerden işçiler adına yüzde 2 prim kesintisi yapılmaktadır. 2019 yılında işveren primlerinin toplamı 11 milyar TL'nin üzerinde iken 2020 yılında işveren primleri miktarı 10,8 milyar TL'ye geriledi (Tablo 1).

İşsizlik Sigortası Fonu giderleri ise işsizlik ödeneği, kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği (2020), yarım çalışma ödeneği, ücret garanti fonu ödemesi, aktif işgücü programları, işbaşı eğitim programları, işverenlere teşvik ve destek ödemeleri ile diğer giderlerden oluşmaktadır.

Tablo 1: İşsizlik Sigortası Fonu Gelir ve Gider Dağılımı (2019-2020) (TL)

	2019	2020
Toplam Gelir (1)	40.365.368.000	38.270.443.000
İşveren Prim Ödemeleri (2)	11.031.348.667	10.816.828.667
Toplam Gider (3)	36.677.481.000	66.559.185.000
Aktif İşgücü Programları (4)	6.579.273.000	2.955.297.000
İşbaşı Eğitim Programları (5)	3.039.028.000	2.690.180.000
İşveren Teşvik ve Destek Ödemeleri (6)	16.058.120.000	18.088.597.000
İşsizlik Sigortası Ödemeleri (12) (7+8+9+10+11)	10.386.513.000	42.392.561.000
İşsizlik Ödeneği (7)	10.006.403.000	8.384.775.000
Kısa Çalışma Ödeneği (8)	192.432.000	27.395.624.000
Yarım Çalışma Ödeneği (9)	30.724.000	27.448.000
Ücret Garanti Fonu Ödemesi (10)	156.954.000	48.665.000
Nakdi Ücret Desteği (11)	---	6.536.049.000
İşveren Teşvikleri/İşveren Prim Ödemeleri (6/2)	145,6%	167,2%
İşveren Teşvikleri/Toplam Gelir (6/1)	39,8%	47,3%
İşsizlik Sigortası Ödemeleri/Toplam Gelir (12/1)	25,7%	110,8%
Nakdi Ücret Desteği Ödemeleri/Toplam Gelir (10/1)	---	17,1%

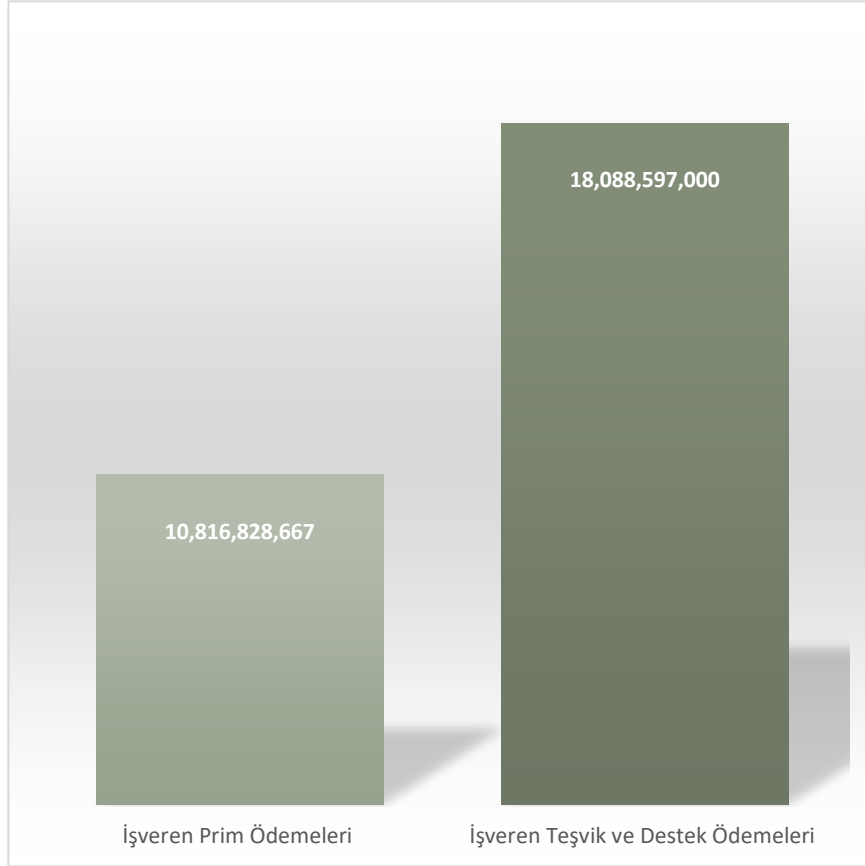
Kaynak: İŞKUR, İşsizlik Sigortası Bülteni, DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

Covid-19 salgınıyla birlikte kısa çalışma ödeneğinden yararlanan işçilerin sayısında bir patlama yaşandı. Ayrıca salgınla mücadele kapsamında nakdi ücret desteği sağlanmaya başlandı. Böylece İŞF gider kalemlerinden işçilere yapılan ödemelerde bir artış söz konusu oldu. **Bu kapsamda 2020 yılında İşsizlik Sigortası Fonu'ndan işçilere 27,4 milyar TL kısa çalışma ödeneği ve 6,5 milyar TL ise nakdi ücret desteği sağlandı** (Tablo 1). 31 Aralık 2020 itibarıyla bu ödemeler 3

milyon 582 bin 455 kişi kısa çalışma ödeneği ve 2 milyon 216 bin 622 kişi nakdi ücret desteği olmak üzere toplam 5 milyon 799 bin 77 işçiye ulaştı.

İSF gideri kalemlerinden işsizlik ödemeleri tutarında ise işten çıkarma yasağının da etkisiyle bir düşüş yaşandı. 2019 yılında 10 milyar TL tutarında işsizlik ödemesi yapılmışken 2020 yılında 8,3 milyar TL işsizlik ödemesi yapılmıştır (Tablo 1).

Grafik 1: İşverenlerce İSF'ye Yapılan Prim Ödemeleri ve Fon'dan İşverenlere Yapılan Teşvik ve Destek Ödemeleri (2020) (TL)

Kaynak: İŞKUR, İşsizlik Sigortası Bülteni, DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

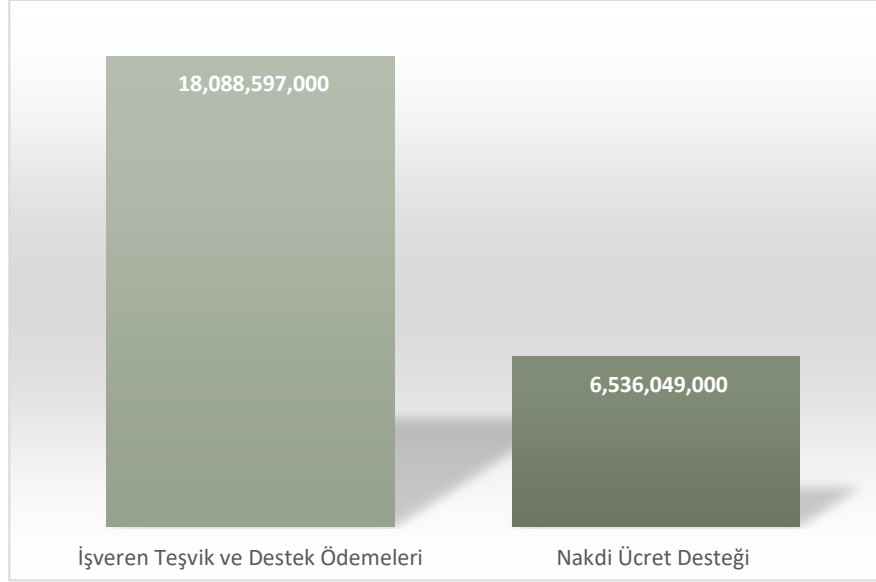
İşsizlik Sigortası Fonu'ndan salgın döneminde de işverenlere büyük destek sağlanmaya devam etti. Oysa İSF'nin işverenlere destek sağlamak gibi bir işlevi yoktur. İşverenlerin İSF'ye ödedikleri primlerin onlara teşvik ödenmesi işsizlik sigortasının temel felsefesine aykırıdır. Çünkü **İSF bir işveren destek fonu değildir, işçiye ait bir fondur.**

Buna rağmen 2020 yılında işverenlerce İSF'ye yapılan işveren prim ödemeleri 11 milyar TL civarında iken işverenlere yapılan teşvik ve destek ödemeleri 18 milyar TL'yi aşmıştır. **İşveren teşviklerinin işveren prim ödemelerine oranı 2019 yılında yüzde 145,6 iken 2020 yılında bu oran yüzde 167,2'ye yükseldi** (Tablo 1, Grafik 1). Böylece pandemi döneminde de işverenlere İSF'den devasa bir destek sağlanmış oldu.

İŞVERENLERE NAKDİ ÜCRET DESTEĞİNİN 3 KATI ÖDEME YAPILDI

Salgın döneminde işsizlik sigortası fonu işveren teşvik ve desteklerine daha çok kullanıldı. 2020’de işveren teşvik ve destek ödemelerine İŞF’den ayrılan kaynak 18 milyar TL iken nakdi ücret desteğine ayrılan miktar 6 milyar TL’dir (Tablo 1, Tablo 2, Grafik 2).

Grafik 2: İşveren Teşvik ve Destek Ödemeleri ile Nakdi Ücret Desteğinin İşsizlik Sigortası Fonu’ndaki Payı (2020) (TL)

Kaynak: İŞKUR, İşsizlik Sigortası Bülteni, DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

İşçilere yapılan nakdi ücret desteğinin 3 katı ödeme destek ve teşvik ödemeleri olarak işverenlere yapıldı. Covid-19 döneminde işsizlik sigortası fonu işverenlere destek için değil, işçiler için kullanılsaydı salgın boyunca işçilere yapılan toplam nakdi ücret desteğinin miktarı işçi başına 2.852 TL değil; 5.041 TL daha fazla, 7.893 TL olacaktı (Tablo 2). Böylece işçilere ayda 1.168 TL değil bunun iki veya üç katı nakdi ücret desteği yapılabilecekti.

Tablo 2: İşverenlere Ayrılan Teşvikler Nakdi Ücret Desteği İçin Kullanılsaydı Ne Kadar Olurdu? (TL)

	2020
Nakdi Ücret Desteği Alanların Sayısı	2.291.754
Nakdi Ücret Desteği Ödemeleri (TL)	6.536.049.000
İşçi Başına Toplam Nakdi Ücret Desteği (Nisan-Aralık) ¹ (TL)	2.852
İşveren Teşvik ve Destek Ödemeleri (TL)	18.088.597.000
İşveren Teşvik ve Destekleri Nakdi Ücret Olarak Ödenseydi (Nisan-Aralık) (TL)	7.893

Kaynak: İŞKUR, İşsizlik Sigortası Bülteni, DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

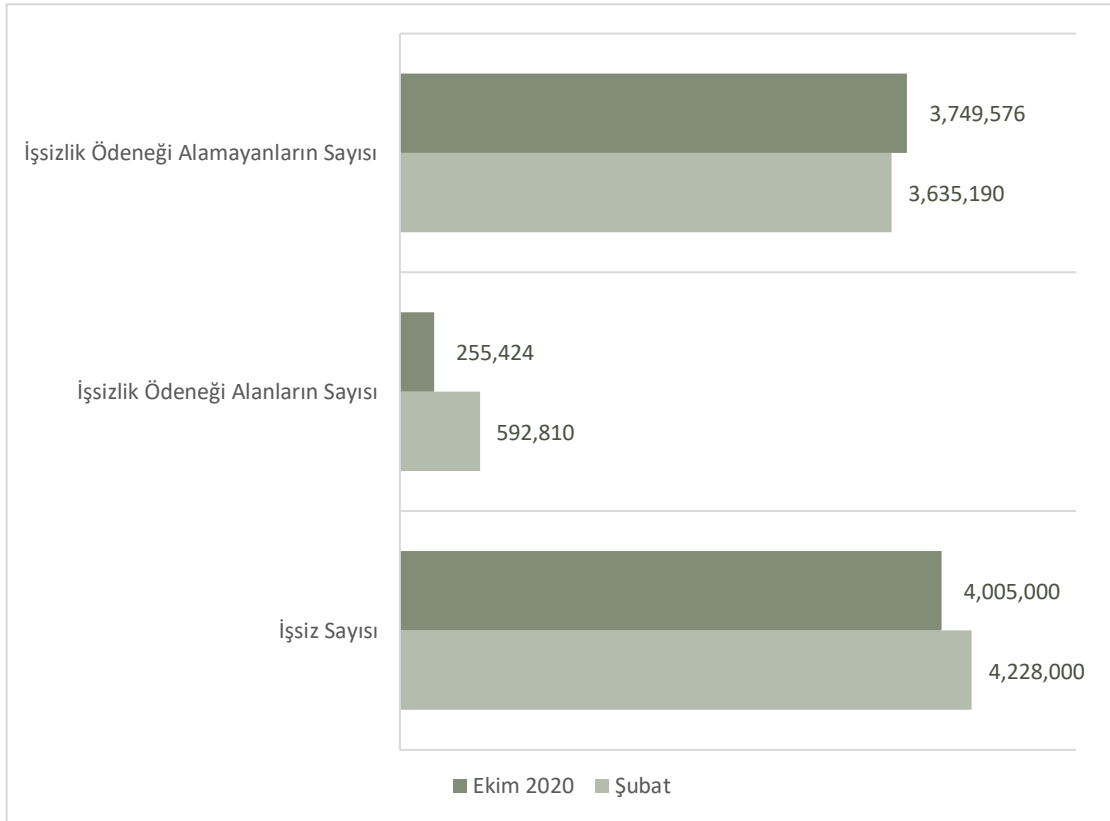
¹ İşçi başına 2020’de aylık 1.168 TL olan nakdi ücret desteğinin toplam miktarı, işçilerin bir bölümü nakdi ücret desteğinden bir aydan daha fazla süre yararlandığı için yükselmektedir.

RESMİ İŞSİZLERİN YÜZDE 94'Ü İŞSİZLİK ÖDENEĞİ ALAMIYOR

İşçilerin ezici çoğunluğu bir bölümü İSF'den yararlanamamaktadır. Fon salgın döneminde işsizlerin derdine derman olmadı, giderek daha az oranda işçi işsizlik ödeneği almaya başladı. **Salgın öncesinde Şubat 2020'de 4 milyon 228 bin işsiz 592 bini (yüzde 14) işsizlik ödeneği alırken, salgın dönemini kapsayan Ekim 2020'de 4 milyon 5 bin işsizin 255 bini (yüzde 6'sı) işsizlik ödeneği almıştır.**

Ekim 2020 itibarıyla işsizlik sigortasından yararlanan işsizlerin sayısı yalnızca 255 bin 424 kişidir. Aynı dönemde TÜİK'in açıkladığı dar tanımlı (resmi) işsiz sayısı ise 4 milyon 5 bindir (Grafik 3). **İşsizlerin yalnızca yüzde 6'sı İSF'den yararlanabilir iken yüzde 94'ü yararlanamıyor.**

Grafik 3: Resmi İşsizler ve İşsizlik Ödeneğinden Yararlananlar (Şubat ve Ekim 2020)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması, İŞKUR İşsizlik Sigortası Bülteni. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.